

گفت و گو با نیره توکلی جامعه شناس

احساس تنهایی دستآورد مجرد قطعی

دختران و پسران در مضيقه ازدواج / شهلا کاظمی پور
خانه های تک نفره/ دکتر مریم رسولیان
اشتغال و تحصیل تکیه گاه دختران مجرد قطعی

عکس: یوانفعل شانی/ایران

گفت و گو با نیره توکلی جامعه شناس

احساس تنهایی دستآورد مجرد قطعی

هدی هاشمی

خبرنگار

چند سالی هست که جامعه شناسان زنگ خطر مجرد قطعی دختران و پسران را به صدا در آورده اند این موضوع در چند سال گذشته به واسطه رسیدن دهه شصتی هاو البته هفتادی ها به سن ازدواج بیشتر خودش را نشان داده است. آنطور که آمارها نشان می دهند ازدواج در سال های اخیر برای دختران و پسران روندی نزولی داشته و سن ازدواج هم افزایش داشته است. موضوعی که حالا نیره توکلی جامعه شناس و فعال حقوق زنان هم بر آن اشاره می کند و بر این باور است: «توانمندی های مالی و اقتصادی دختران نقش به سزایی در مجرد آنها داشته است و همین مجرد هم البته پیامدهایی دارد که مهمترین اش احساس تنهایی است. انسان هانیازمند داشتن خانواده هایی هستند که کانونی پر مهر و محبت داشته باشند، این نیازمند تعامل و ارتباط است و اگر ارتباط نداشته باشد، دچار افسردگی می شود.» درباره مجرد قطعی دختران نیره توکلی به پرسش های ما پاسخ می دهد.

■ خیلی اماهه این موضوع ایراد می گیرند؟
به نظرم اصلا موضوع منفی نیست. خیلی هم به نفع جامعه است. ببینید در گذشته اصلا برای خانواده فرقی نمی کرد که دخترشان همسر چندم مردی می شود اما این روزها خانواده روی ازدواج و تحصیلات دخترانشان بسیار حساس شده اند.
■ به نظر شما بیشتر چه طبقه ای از دختران ازدواج نمی کنند؟

نمی توان آن را به طبقه خاصی از جامعه نسبت داد. در واقع بحث مجرد قطعی در میان تمام طبقات جامعه با تغییرات نگرشی صورت گرفته است. باید دید نگرش این افراد به زندگی دقیقاً چگونه است؟ شواهد نشان می دهد: مجرد قطعی دختران و حتی پسران در خانواده های سنتی، سرمایه گذار، مدرن و پست مدرن وجود دارد. وقتی موضوع مجرد قطعی مطرح می شود خیلی ها می گویند برای زنان این موضوع منفی است و به نوعی به زنان برچسب می زنند؟ اصلاً این چنین نیست و مجرد یک موضوع جمعیت شناسی ما است و جامعه شناسان برای شاخص های جمعیت شناسی از این فاکتور استفاده می کنند. همان طور که در شاخص های جمعیت شناختی بر میانگین عمر، متوسط سن ازدواج و یا دوران باروری می تأکید می شود. به هر حال این را باید بگویم که از یک سنی به بعد امید به ازدواج برای زن ها کمتر می شود این موضوع برای مردان هم پیش می آید.

■ شاید این موضوع به این دلیل باشد که آنقدر درباره مجرد دختران حرف می زنند درباره مجرد مردان حرفی نمی شود؟
مردان هم مجرد قطعی دارند. اما نگاه کنید مردان هم درباره فرهنگ سنتی جامعه صحبت می کنند و یا طبق آمارها تعداد مردان مجرد بالای ۴۰ سال یک سوم تعداد زنان مجرد است. مسأله این است که این مردان بالای ۴۰ سال که عده زیادی هم ندارند اگر تصمیم به ازدواج بگیرند با دختران ۴۰ سال یا بالاتر ازدواج نمی کنند. در نتیجه، احتمال رسیدن این گروه از زنان بالای ۴۰ سال به مجرد قطعی زیاد است.
■ مهمترین پیامدی که مجرد قطعی برای زن یا مرد دارد چیست؟

مهمترین پیامد می تواند احساس تنهایی باشد. انسان هانیازمند داشتن خانواده هستند که کانونی

پر مهر و محبت داشته باشند، انسان نیازمند تعامل و ارتباط است و اگر آن را نداشته باشد، دچار افسردگی می شود.
■ آیا این مجرد آسیب محسوب می شود؟
به هیچ عنوان آسیب نیست. اما اصولاً مجرد برای زن و مرد دلچسب نیست. زنان تنها در کشور مشکلات بسیاری دارند مثلاً آنها نمی توانند به راحتی خانه اجاره کنند و یا مسافرت بروند. جامعه خودش نگاه منفی به زن تنها دارد. همچنین ممکن است دختران تا سن ۳۵ سالگی به علت وجود خانواده احساس تنهایی نکنند اما در یک سنی افراد بشدت احساس تنهایی خواهند کرد و این آسیب پذیری برای زنان بیشتر از مردان خواهد بود. با این حال مخالف این هستم که خانواده را زن می سازد، بلکه مرد هم از اجزای شکل گیری خانواده است و باید به این موضوع توجه کنیم. اتفاقاً فکر می کنم که بالا رفتن سن ازدواج کمک کرده تا طلاق هم کمتر شود. این موضوع به کاهش طلاق بسیار کمک کرده است.
■ برای کاهش مجرد قطعی چه باید کرد؟
باید توجه داشت که تنها برخی از راهکارها در کوتاه مدت قابل تحقق هستند. برای مثال

تجرد قطعی به معنای عدم ازدواج فرد است. در مفاهیم جامعه شناسی مجرد قطعی، افرادی را در برمی گیرد که هرگز ازدواج نکرده و امیدی هم به ازدواج نداشته باشند. اما نکته قابل توجه این است که سن مجرد قطعی بین ۴۰ تا ۵۰ سالگی است یا در واقع سنی که باروری از دست می رود. اما باید ببینیم واقعاً این اتفاق می افتد

مشکلاتی مانند بیکاری و تورم و کمبودها مربوط بیه عموم جامعه است، اما راه حل آنها به مدیریت کشور برمی گردد. از سوی دیگر باید توجه داشت که یکی از دلایل مجرد، فرهنگ است و برای مثال تبعات این مسأله را کاهش داد. براساس آمارها، در برخی از شهرها مانند تهران از هر ۳ ازدواج، یکی به طلاق منجر می شود. این امر زنگ خطری برای جوانان است؛ اما باید توجه داشت که از طرف دیگر ازدواج امر مهمی است و بنابراین باید در مورد آن بسیار حساس بود. این عوامل موجب می شود زنان و مردان از ازدواج وحشت داشته باشند. باید این آسیب پذیری برای زنان بیشتر از مردان خواهد بود. با این حال مخالف این هستم که خانواده را زن می سازد، بلکه مرد هم از اجزای شکل گیری خانواده است و باید به این موضوع توجه کنیم.

■ آیا می توان اقدامی انجام داد که مجرد قطعی را کنترل کنیم؟
حل کردن مسائل فرهنگی به زمان نیاز دارد. باید توجه داشت زمانی که افراد نتیجه توقعات نابجا و تبعات آن را که منجر به مجرد قطعی می شود، ببینند بیشتر به فکر می افتند. از سوی دیگر نقش خانواده هانیز در کاهش مجرد قطعی حائز اهمیت است. باید در خانواده درباره ازدواج موفق بیشتر صحبت کرد.

شبکه های مجازی:
متهمان اصلی مجرد قطعی

مسأله عدم رغبت جوانان به ازدواج و تشکیل خانواده آنقدر فراگیر و آشکار است که بدون تحقیق علمی وبه صورت تجربی هر کسی باتوجه به تجربیات شخصی اش پیامد وانعکاس این معضل اجتماعی را در خانواده و محیط اجتماعی مشاهده کرده است، برخی مقصر اصلی این پیامد را فضاهای مجازی می دانند اما در حقیقت شبکه های اجتماعی به خودی خود علت نیستند بلکه معلول شرایطی هستند که به عنوان حلقه مفقوده در این معضل اجتماعی پنهان مانده است.

دختران و پسرانی که امکان و فرصت ازدواج را در زمان مناسب باتوجه به ناپسامانی های اقتصادی واجتماعی ندارند واز سوی دیگر از معطل ماندن نیازهای عاطفی و جنسی خود نگران هستند سعی می کنند بخشی از نیازهای یاد شده را در زمان مناسب و به شیوه قابل دسترس تأمین کنند. البته در جامعه امروزی ما عوامل فراوانی هستند که باعث می شوند جوانان نتوانند در زمان مناسب ازدواج کنند، از جمله تحصیل در دانشگاه، نداشتن شغل مناسب ویا بطبع فقدان درآمد کافی جهت هزینه های سرسام آور زندگی، انتظارات غیرواقعی و غیرمعقول زوجین، آداب و رسوم دست و پا گیر و نظایر آنها که در چنین شرایطی جوانان شبکه های مجازی را بستر مناسبی برای تأمین نیازهای عاطفی و جنسی خود تلقی می کنند. بطوری که این فضا برای جوانان وامانده از رقابت های اجتماعی مسکنی است که شخص می تواند فشارهای ناشی از ناکامی های اجتماعی را تسکین ببخشد. لذا به این نتیجه الزام آور می رسیم که شبکه های اجتماعی عامل مجرد جوانان نیست، بلکه استفاده گسترده از این ابزار ارتباطی، انعکاس ناپسامانی های ساختاری است که به اشکال مختلف به جوانان جامعه تحمیل گردیده است. در واقع درگیر شدن ذهن جوانان به روابطی وسوسه انگیز و کم هزینه در شبکه های اجتماعی از عواملی است که شوق و انگیزه برای ازدواج های پر هزینه و مسئولیت آور را بشدت تضعیف می کند.

عده ای بر این تصورند که حضور در شبکه های اجتماعی مجازی جزو مهم ترین عوامل آسیب های مثل طلاق، خیانت، تجاوز به عنف و برخی دیگر از آسیب های اجتماعی است. هر چند شبکه های اجتماعی فرصت های بروز ارتباطات خارج از مدار زناشویی را با کمترین ریسک فراهم می کند اما این واقعیت را باید پذیرفت که علت روابط پرخطر و مشکلات ارتباطی را نمی توانیم به شبکه های اجتماعی ربط دهیم زیرا فضای مجازی همانند دماسنجی است که دمای محیط اطراف را به ما نشان می دهد. در واقع فضای مجازی ابزاری است که در آن بستر کیفیت ارتباطات زن و مرد امکان ظهور و بروز پیدا می کند ولایه های پنهان زندگی خودش را در قالب ارتباطات غیرمتعارف و پرخطر نشان می دهد، به عبارتی شبکه های اجتماعی علت مشکلات رفتاری افراد نیست بلکه مشکلاتی که از قبل وجود داشته وپنهان مانده بود در این فضا خود را به اشکال مختلف نمایان می کند و بطور بالقوه به مسأله اصلی مجرد قطعی می انجامد.

ناگفته نماند که افراد در استفاده از شبکه های اجتماعی باعث می شود که روابط رودر رو و صمیمی خانواده از بین برود در واقع اعتیاد در استفاده از این فضا باعث می شود که طرز فکر و روابط فرد با دیگران دچار اختلال شود، زیرا با ایجاد فضای مقایسه ای در شبکه های اجتماعی مشاهده می کنیم که روابط دچار اختلال می شود ویا بررسی های به عمل آمده از طریق پژوهش های علمی به این نتیجه الزام آور می رسیم که شبکه های اجتماعی نه به عنوان علت اصلی بلکه به عنوان عامل زمینه ساز به شکلی مستقیم یا غیرمستقیم در ۵۰ درصد جدایی ها در کشور دامن می زند. انعکاس این آمارها در جامعه به مجرد قطعی می انجامد. وقتی فرزندان شاهد جدایی والدین بواسطه شبکه های اجتماعی باشند ناخود آگاه میل به تنها بودن پیدا می کنند. آنچه حائز اهمیت است افراد در استفاده از شبکه های اجتماعی می توانند از عوامل زمینه ساز هم گسیختگی روابط بین افراد باشد. لازم است با بستر سازی مناسب و فرهنگ سازی های بیشتر جامعه به سمتی برود که استفاده ابزاری از تکنولوژی های نوظهور سبب گرایش افراد به سمت تنها شدن نشود.

یادداشت

مصطفی
آب روشن
جامعه شناس